

8. Μιχάλης Α. Ο ρόλος της γνώσης της αρχαίας ελληνικής στην αποτελεσματική χρήση της νέας ελληνικής γλώσσας: Γλωσσική ιδεολογία και εκπαιδευτικές προεκτάσεις. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*. 2018. Τ. 38. Σελ. 135-148.
9. Σαραντάκος Ν. Γλώσσα μετ' εμποδίων. Συμβολή στη χαρτογράφηση του γλωσσικού ναρκοπεδίου. Αθήνα, 2007. 372 σ.

УДК 811.1'25-115(043)

Гаргасва О.В.

старший викладач кафедри грецької філології та перекладу

КУЛЬТУРНІ КОНЦЕПТИ ЯК ОДИНИЦІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Основою формування концептуальної картини світу є особлива одиниця ментальності – *концепт*. Оперуючи цим поняттям, слід враховувати той факт, що концепт відноситься до принаймні двох галузей знань – когнітивістики, та зокрема лінгвокогнітології та лінгвокультурології, де концепту відводиться неоднакова роль.

Концепт (лат. *conceptus* – думка, поняття) – 1) у когнітивній лінгвістиці та психології – одиниця ментальності, свідомості, пам'яті, якою оперує людина процесі мислення і за допомогою якої здійснюється, зберігається та відображається зміст досвіду і знань [3, с. 70]; 2) у лінгвокультурології – одиниця, яка виражає етнонаціональну специфіку і вербалізується в словах, фразеологізмах та інших мовних засобах [3, с. 70].

Отже, існують два підходи до розуміння поняття концепту – лінгвокогнітивний та лінгвокультурний. В нашому дослідженні ми будемо дотримуватись лінгвокультурного підходу до визначення поняття концепту, тобто будемо вважати концептом базову одиницю культури.

Ю. С. Степанов стверджує, що «в структуру концепта входить все те, що робить його фактом культури – вихідна форма (етимологія), стисла до основних ознак змісту історія; сучасні асоціації; оцінки тощо» [6, с. 41].

Лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи до розуміння концепту не взаємовиключають один одного: концепт як ментальна одиниця в свідомості індивіда є шлях до концептосфери суспільства, тобто в кінці кінців до культури, а концепт як одиниця культури – це зафіксований досвід колективу, який є здобутком індивіду.

Отже, ці підходи відрізняються векторами по відношенню до індивіда: лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний концепт – це напрямок від культури до індивідуальної свідомості [1, с. 97].

Ключові концепти культури займають важливе місце у колективній мовній свідомості, тому їх дослідження вважається надзвичайно актуальною проблемою.

Концепти як одиниці етнокультурної інформації відображають світ національного світосприйняття предметів і понять, позначених мовою. На думку Д. С. Ліхачова, вони виникають у свідомості людини не тільки як натяк на можливе значення, а і як відгук на мовний досвід людини в цілому – поетичний, прозаїчний, науковий, соціальний, історичний [2].

А. Я. Гуревич поділяє концепти культури на дві групи: «космічні», філософські категорії, які він називає універсальними категоріями культури (час, простір, зміна, рух, причина), та соціальні категорії, так звані культурні категорії (свобода, право, справедливість, праця, багатство, власність) [7]. Виокремлюють ще одну групу – категорії національної культури (наприклад, для української культури це – воля, доля, соборність, французької – душа, тоска, любов, грецької – свобода, гостинність тощо). Слід зазначити, що в мові національно-культурних концептів значно більше, ніж може здатися на перший погляд.

Таким чином, кожна культура має свої ключові концепти. За визначенням В. А. Маслової, *ключові концепти культури* – базові одиниці картини світу, які зумовлені культурою, та мають велику значущість як для окремої мовної особистості, так і для лінгвокультурного суспільства в цілому [4, с. 49].

Культурний концепт – багатомірне смислове утворення, в якому виокремлюються образна, ціннісна, та поняттєва сторони [1, с. 91]. Образна сторона концепту – це зорові, слухові, тактильні, смакові характеристики предметів, явищ, подій, відображених в нашій пам'яті. Поняттєва сторона концепту – це мовна фіксація концепту, його позначення, опис, ознакова структура, дефініція, зіставні характеристики даного концепту по відношенню до того чи іншого ряду концептів. Ціннісна сторона концепту – важливість цього психічного утворення як для індивідууму так і для колективу [1, с. 107]. Опис концепту, за твердженням В. І. Карасика, – це спеціальна дослідницька процедура тлумачення значення його імені та близьких позначень [1, с. 92].

На думку В. П. Нерознака, культурно-маркована лексика та безеквівалентна лексика є саме той лексикон, на матеріалі котрого слід складати переліки фундаментальних національно-культурних концептів

[5, с. 85]. Отже опис національно-культурних концептів, які приховані у лексиці з культурним компонентом є актуальним та перспективним напрямком дослідження.

Література

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Москва : Гнозис, 2004. – 392 с.
2. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Известия РАН. Серия литературы и языка. – Москва, 1993. – Т. 52, № 1. – С. 3–9.
3. Манакин В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. / В. М. Манакин. – Київ : Академія, 2012. – 288 с.
4. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студентов ВУЗов / В. А. Маслова. – Москва : Академия, 2001. – 183 с.
5. Нерознак В. П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма / В. П. Нерознак // Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков. – Омск : Омск. гос. пед. ун-т, 1998. – С. 80–85.
6. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – Москва : Языки русской культуры, 1997. – 824 с.
7. Человек и культура. Индивидуальность в истории культуры / под ред. А. Я. Гуревича. – Москва : Наука, 1990. – 240 с.

УДК 821.14'06-311.6.09(043)

Кіор Ю.А.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри грецької філології та перекладу

СИСТЕМА ГОЛОВНИХ ОБРАЗІВ РОМАНУ ЛІТСИ ПСАРАФТИ «ПОСМІШКА ГЕКАТИ»

Вивчення історичної прози якнайкраще підходить для знайомства з історією та культурою іншої країни, оскільки безпосередньо вводить читача у захоплюючий вир подій. Одним з таких творів, на нашу думку, міг би стати роман грецької письменниці Літси Псарафти “Посмішка Гекати”.

Літса Псарафти належить до сучасних грецьких авторів літератури для молоді. Вона народилась на острові Самос, зараз живе в Афінах. Працювала в консульстві та в американському посольстві у відділі перекладу. Об’їздила майже увесь світ, і її подорожі стали джерелом натхнення для багатьох її творів. Вона є автором багатьох творів, які одержали численні грецькі та міжнародні премії [3, с. 7].

Роман “Посмішка Гекати” був написаний у 1995 році, а у 1996 одержав Державну премію Міністерства культури Греції як кращий роман для молоді. У 2000 році письменницю було номіновано на премію Андерсена – аналог Нобелівської премії у галузі дитячої літератури [2].

Дія роману розгортається на грецькому острові Самос у чотирьох хронологічно різних епохах, що пов’язані з видатними історичними подіями Греції. Головні героїні – чотири дівчини приблизно одного віку, які живуть у різні часи. Чотири розділи відповідно називаються за іменами героїнь: “Феано” (522 до н.е.), “Феонікі” (1042), “Арети” (1808) та “Тети” (1995). Під назвою розділу вказується рік, коли відбувається історія.

Починається роман своєрідним “прологом” під назвою “Арети” (1995). Літня жінка Арети дуже переймається через вчинок своєї онуки (що саме сталося, стає відомим лише у четвертому розділі). В родині Арети протягом багатьох десятиліть зберігається золота прикраса – дуже гарне кільце, виготовлене за часів правління Полікрата, правителя Самоса у VI ст. до н.е. І Арети замислюється над історією незвичайного артефакту.

Героїня першого розділу Феано – єдина дочка Полікрата, тирана Самоса у 6 ст. до н.е. Красива історія кохання Феано і майстра-ювеліра Рікоса зображується на тлі історичних подій. Полікрат постає як фігура неоднозначна. З одного боку – це відомий правитель, який прославив свій острів завдяки технічним та духовним досягненням (портові устрої, водопровід, храм Гери – перший храм на території Греції, – школа Піфагора).

До своєї героїні Феано авторка відноситься з любов’ю. З рук коханого вона отримує “подарунок кохання”, який їй напрозорчили Мойри при народженні, – золоте кільце, яке згодом з’єднає всіх чотирьох героїнь. Це кільце, яке наймолодша героїня Тети назвала “Посмішкою Гекати”, є, можливо, найголовнішим героєм роману. Воно ніби живе своїм життям, впливаючи на долю тих, хто ним володіє, яких, до речі, саме й обирає, і караючи тих, хто намагався заволодіти ним обманом. Навіть назва кільце, а відтак і назва самого роману є символічною: в грецькій міфології Геката – богиня чаклунства, володарка страховищ і привидів, що насилала на людей жах і тяжкі сні [1, с. 250]. Феано гине через заздрощі богині Гери: блискавкою, вкраденою у свого чоловіка Зевса, вона вбиває Феано і осліплює Рікоса (найстрашніша кара для митця).